

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д-р Момчил Дойчев Баджаков

департамент „Политически науки“ в НБУ

област на висше образование - 3. „Социални, стопански и правни науки“,

професионално направление: 3.3. Политически науки;

научна специалност: Политически науки

относно дисертационния труд на

Димитър Александров Митев

на тема:

**Основни тенденции и трансформации на влиянието на кадрите на тоталитарната
ДС върху ръководствата на държавни и други институции в Република България
(1990 – 2018 г.).**

за придобиване на научната и образователна степен „доктор“

по професионално направление: 3.3. Политически науки;

научна специалност: Политически науки

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Дисертационният труд на Димитър Митев е по един съществен, но фактически дълго negliжиран и забравян проблем на българския преход към демокрация. И до днес в българската политологична общност, както показва и авторът, е прието като че ли да се изследват проблема за ролята на бившите комунистически служби през странични въпроси като тези за „характера за посткомунистическия преход“, за „формирането на новите политически и бизнес елити“, „фасадната демократизация“, „престъпната приватизация“, „формирането на новата партийна система“, на проблемите свързани с корупцията, организираната престъпност, на обществените скандали, породени най-вече от плячкосването на общественото богатство по време на прехода. В по-стари времена бих определил неговото изследване като „смело“. Боя се, че днес настъпват отново такива времена, в което подобно изследване отново ще може да се нарича смело.

Преди всичко съм удовлетворен от изключително добре структурирания дисертационен труд, от това, че авторът е добре подготвен и точен в много аспекти от своята работа, към която нямам много съществени бележки. Дисертационният труд е посветен на един според мене незаслужено пренебрегван и труден за изследване проблем, който с времето ставаше не безпредметен, а всъщност все по-значим и актуален.

Целта на докторанта е да разкрие дали, как и до каква степен кадрите на Държавна сигурност (ДС) са оказвали влияние върху управлението на държавни структури, политически партии, икономическите субекти в периода на прехода – от 1990- 2017 г. В изследването качеството на това влияние се съпоставя с изследване на част от самите кадри, на тяхното професионално развитие в периода до 1990 г., както и взаимовръзките между отделните лица след началото на прехода към демокрация.

Научно-приложното значение можем да отнесем до основни изводи и констатации, които се правят в този дисертационен труд. Основната работна хипотеза е, че „през 90-те години прокудените от МВР кадри на ДС, свикнали с особен вид власт оставят на улицата и започват да се организират самостоятелно или да бъдат ангажирани в частни структури, които често се занимават с престъпни действия с цел обогатяване. През 90те години основна група е тази в „Мултигруп“, а други по-малки групи се занимават с източване на банки чрез необезпечени кредити при липсата на надзор от БНБ

и нейния ръководител – Тодор Вълчев – кадър на ДС от над 30 години. Политическите противоречия в парламента, липсата на стратегиране и визия за системата за сигурност, индустрията и земеделието нанасят тежки поражения на България, които чувстваме и до днес.“

Тук си позволяваме да отбележим, че ситуацията е доста по-многопластова и сложна (което отчасти авторът по-късно разкрива), доколкото определени кадри остават за дълго в системите на новите тайни служби, други са уволнени и или остават без работа, или намират приют в престъпни групировки, трети са ангажирани в създаването на новия икономически и банков олигархичен елит, четвърти се вливат в новосъздадените политически партии, пети контролират основните медии шест емигрират към Западна Европа и Северна Америка и пр. Общото е, че едва ли тези хора са имали еднаква съдба - Кадрите на ДС са с различен произход и характер, те са повлияни от комунистическата идеология, но са я възприели като средства за личен просперитет и за това не е чудно, че след импозията на комунизма се насочват към дейности, където могат да се реализират, разполагайки с най-ценния властови ресурс – информацията. Всички те не са „престъпници“, но не могат и до днес да признаят, че са служили на една престъпна идеология, на една престъпна партия и на една престъпна система на тоталитарна власт. В крайна сметка след иницирани от техните среди промени, те се възползват от липсата на стабилна държавна власт, стабилни институции и стабилна нормативна база по време на „прехода“, за което част от тях и активно спомагат. Тук изводът ми се доближава до извода на Михаил Восленски, който като изследва номенклатурата на КГБ достига до извода, че при късния социализъм в тайните служби на режима не работят „злодеи“, а, макар и с най-силни властови ресурси, обикновени съветски бюрократи, на които е омръзнал партийният надзор. В крайна сметка смисълът на „Операция Перестройка“ както я описва съветският дисидент Владимир Буковски се реализира като тайните комунистически служби отстраняват постепенно от властта от склерозиралата партийна номенклатура и заемат в края на краищата нейното място, сменяйки политическата и икономическа система единствено в своя изгода.

Като очертава проблемната ситуация преди неговото изследване, авторът показва контрастът между изводите на ценностно-разделения не само политически, но и политологичен елит. Неговата амбиция е да постигне синтеза като преодолее крайностите на „десните- Анти-ДС“ и „левите- про-ДС“ интерпретации. Неговият труд има претенцията да разгледа как кадрите на ДС след 1990 г. са повлияли на цялостното

формиране на ръководните органи на различни институции и организации, т.е. дали и по какъв начин са повлияли развитието на България през този период. Мисля, че той се справя с тази задача.

2. Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд.

Дисертационен труд обхваща 286 страници, структурирани в увод, четири глави, заключение, списък с използваните съкращения и библиография, плюс Приложения. Основните обобщения и изводи са направени в заключението. За нуждите на изследването е обработена значителна по обем литература, която обаче не винаги е представена по подходящия начин. Не са разграничени научните от публицистичните заглавия и не е ясно дали и доколко използваната литература е представена адекватно. Обяснението е може би свързано с това, че този актуален въпрос е малко изследван, а концентрираната литературата по него е и твърде оскъдна.

Основната изследователска теза не е детайлно експлицирана и анализирана. Методът е описателен, липсват аналитични прогнози и отговор на въпроса „Как да преодолеем това състояние на зависимост?“

3. Съответствие между избраната методология и методика на изследване и поставената цел и задачи на дисертационния труд

Използваната научна методология съответства на характера на изследването. Използваните научни методи за изследване - аналитичен, историческо-описателен и сравнителен спомагат за качествено разгръщане на съдържанието на дисертационния труд. Макар да не е обяснено, защо и какви точно научни методи се прилагат, фактически едва ли поставените изследователски задачи биха били постигнати по-успешно с използването на други научни методи. На мене лично ми липсва метода на моделирането, при който да се опише възможна научно-приложна интерпретация на описание на система, в която биха били преодолените рецидивите на криминалния социализъм и ролята на неговите тайни служби.

4. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Дисертационния труд притежава ясно изразен аналитичен характер, който е насочен в няколко основни посоки, в съответствие с поставените задачи. Творческото разработване на поставените проблеми в съответствие с избраната методология и

обработения огромен емпиричен материал не може да не доведе и до постигане на качествени научни приноси на дисертанта в няколко направления.

Научни приноси:

Точно и на място използване на подходящите научни термини и понятия с оглед правилното интерпретиране на фактите, изнесени в дисертационния труд. За първи път в нашата литература е направен опит да се обобщи присъствието и развитието на служители на бившата Държавна сигурност в целия период на прехода и тяхното влияние върху решаването на различни въпроси на политиката и икономиката. Като са използвани материалите на Комисията по досиетата е направен опит да се направи подробен количествен и качествен анализ на присъствието на служителите на ДС в различни властови структури и по този начин да се покаже как те са повлияли върху политиката на прехода. Обобщената значителна количествена информация е спомогнала да бъдат открити точните методи на влияние върху различни сектори на българската политика в периода 1990-2018 г. Правилно са посочени три етапа в процеса на трансформация на присъствието и влиянието на кадри на бившите тоталитарни тайни служби по време на прехода. Изтъкнато е, че третият етап започва от 2001 г. и фактически продължава и до днес като се изразява преди всичко в трансформиране на влиянието им в различни форми на икономическа власт.

Най-значимо може би в дисертацията е открояването на секторите на концентрация на бивши служители на ДС, които създават автономни мрежи – най-вече в дипломатическия сектор, в създадените икономически групировки, тясно свързани с криминалните групировки, също създадени или манипулирани от офицери от тайните служби, в банковата сфера, в медиите, по време на приватизацията и пр.

Оказва се, че концентрация на бивши служители на тайните служби е именно в „командните височини“ на изпълнителната и законодателната власт, националната сигурност, дипломацията, прокуратурата, банковата система, митниците, сферата на образованието. Изведени и определени са 9 типа мрежи на влияние. Доказва се, че влиянието на ДС е особено силно в началото на прехода – до 1997 г. , спада в периода на управление на ОДС и експоненциално нараства от и след 2001 г. Отбелязва се, че особено след 2009 г. поради естествени причини влиянието на кадрите на бившата ДС става все по-косвено, но то успешно е заменяно от „новата смяна“, попълнила празните места на „бойците на тихия фронт“ в сферите на политиката, икономиката, разузнаването, прокуратурата, медиите, образованието и пр.

5. Мнения, препоръки и бележки.

Моите препоръки са свързани с:

- необходимостта от по-задълбочено и концентрирано формулиране на основната теза;
- по-прецизно обобщаване на наличната и използваната литература;
- избягване използването понякога както на спорни или крайни оценки, така и понякога безкритичното представяне на едната или другата страна в спора в името на криво разбрана „ценностната неутралност“ и „обективност“.

Мисля, че авторът задължително би следвало да преработи и издаде своя труд като самостоятелна монография.

6. Заключение

Постигнатите от Димитър Александров Митев научни резултати в дисертационния труд ми дават основание да заявя, че давам положителна оценка и предлагам Димитър Митев да придобие образователната и научна степен “Доктор” в област на висше образование - 3. „Социални, стопански и правни науки“, по професионално направление: 3.3. Политически науки; научна специалност: Политически науки

15.05.2019 г.

гр. София

доц. д-р Момчил Дойчев Баджаков